

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح اعلام روز ملی درمان نوین ناباروری در تقویم
رسمی جمهوری اسلامی ایران»

مشخصات طرح

مقدمه

دوره یازدهم - سال اول

شماره ثبت:

۶۱۶

شماره چاپ:

تاریخ چاپ:

طرح «اعلام روز ملی درمان نوین ناباروری در تقویم رسمی جمهوری اسلامی ایران» با شماره ثبت ۶۱۶ پیرو سیاست‌های کلی جمعیت ابلاغی مقام معظم رهبری مصوب ۱۳۹۳/۲/۳۰، ضرورت افزایش نرخ رشد جمعیت ایران و با هدف پاسداشت زحمات متخصصان حوزه درمان ناباروری، اعلام وصول شده است. براساس ماده‌واحد این طرح «از تاریخ تصویب این قانون روز هشتم دی ماه ۱۳۶۹ مصادف با تولد اولین نوزاد حاصل از تکنیک درمانی IVF به‌عنوان روز ملی درمان نوین ناباروری اعلام و همه‌ساله در تقویم جمهوری اسلامی ایران ثبت گردد».

ارزیابی ماده‌واحد

معاونت مطالعات

فرهنگی

سایر معاونت‌ها:

مطالعات اجتماعی

مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۷۰۱۷۸۲۸

تاریخ انتشار:

۱۴۰۰/۸/۱۰

موضوع ناباروری، پیشگیری و درمان آن یکی از مسائل مهم حوزه سلامت و درمان محسوب می‌شود و نیازمند سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت و بلندمدت در سطوح مختلف از جمله فرهنگ‌سازی، آگاهی‌بخشی، ارتقای بهداشت عمومی، سلامت باروری، پوشش هزینه‌های درمانی، ایجاد زیرساخت، تربیت متخصص و ... است. به‌ویژه آنکه این مسئله یک موضوع فردی و استثنایی نبوده و تقریباً ۳ میلیون زوج در کشور را درگیر خود کرده است که براساس داده‌های وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی سالیانه ۹۰-۷۰ هزار نفر^۱ به این تعداد اضافه می‌شوند. این مهم در سیاست‌های کلی جمعیت ابلاغی مقام معظم رهبری در تاریخ ۱۳۹۳/۲/۳۱ ذیل بند «۳» «اختصاص تسهیلات مناسب برای مادران به‌ویژه در دوره بارداری و شیردهی و پوشش بیمه‌ای هزینه‌های زایمان و **درمان ناباروری مردان و زنان** و تقویت نهادها و مؤسسات حمایتی ذی‌ربط» و بند «۴» «تحکیم بنیان و پایداری خانواده با اصلاح و تکمیل آموزش‌های عمومی درباره اصالت کانون خانواده و فرزندپروری و با تأکید بر آموزش مهارت‌های زندگی و ارتباطی و ارائه خدمات مشاوره‌ای بر مبنای فرهنگ و ارزش‌های اسلامی- ایرانی و توسعه و تقویت نظام تأمین اجتماعی، خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی در جهت **سلامت باروری** و فرزندآوری» نیز مورد تأکید واقع شده است.

ناباروری در سراسر جهان و در همه فرهنگ‌ها به‌عنوان یک تجربه استرس‌زا، نگران و تهدیدکننده رضایت فردی، زناشویی، خانوادگی و اجتماعی تلقی می‌شود. باین‌حال توجه به این نکته ضروری است که در کشور ما فرزندآوری از منظر مسائل اجتماعی، فرهنگی و مذهبی دارای اهمیتی خاص بوده و همین مسئله، سبب شده موضوع ناباروری با توجه به ساختار فرهنگی، ارزشی و اجتماعی خاص حاکم بر جامعه ما، مسئله بغرنج‌تری در مقایسه با دیگر کشورها تلقی شود که حتی در مواردی می‌تواند فروپاشی خانواده (طلاق) را نیز به دنبال داشته باشد. بر این اساس

۱. این آمار وابسته به متغیرهای مختلف از جمله میزان ازدواج در کشور است.

حل مسئله ناباروری نه تنها به افزایش نرخ رشد جمعیت و ارتقای نرخ باروری کل کمک خواهد کرد بلکه با توجه به اهمیت فرزند در نظام فرهنگی و ارزشی جامعه ما به بهبود سلامت فردی، خانوادگی و در سطح کلان تر اجتماعی نیز مدد خواهد رساند.

وضعیت اقتصادی، هزینه‌های گزاف درمان ناباروری همچنین ضرورت تقدم پیشگیری بر درمان از این مسئله نیز بر اهمیت ورود سیاستگذاران بر این مسئله افزوده و در حال حاضر یکی از مسائل مهم نظام سلامت کشور را تشکیل می‌دهد.

با این حال باید به این نکته توجه کرد که ورود حاکمیت به این مسئله و سیاستگذاری در این زمینه، نیازمند بررسی چالش‌ها، خلأها و مسائل اصلی پیش‌روی نظام سلامت در موضوع ناباروری و همچنین چالش‌های پیش روی زوجین نابارور و سپس طراحی سیاست معطوف به این مسائل باشد. بر این اساس باید دید پیشنهاد نمایندگان محترم مبنی بر نام‌گذاری یک روز در تقویم ملی کشور برای این مسئله تا چه حد معطوف به برطرف کردن خلأهای تقنینی این حوزه است.

از جمله مسائل و خلأهای جدی این حوزه که در برخی از مقالات مورد اشاره قرار گرفته می‌توان به خلأ پژوهش‌های کمی و کیفی ملی در زمینه ناباروری،^۱ شیوع آن، علل آن در مناطق و استان‌های مختلف کشور و ... اشاره کرد. بررسی تحقیقات و مطالعات صورت گرفته نشان می‌دهد مطالعات اندکی در خصوص شیوع ناباروری در ایران در مقیاس ملی انجام شده و بیشتر مطالعات صورت گرفته در مقیاس کوچک بوده که مانع از تعمیم آن به کل جمعیت است. اگرچه اخیراً وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سطح ملی بررسی در زمینه میزان شیوع ناباروری اولیه و ثانویه در کل کشور به تفکیک استان‌های مختلف انجام داده است^۲ با این حال علت تفاوت‌های نرخ ناباروری در استان‌های مختلف، نکته مغفول این پژوهش است.

یکی دیگر از چالش‌های پیش‌رو در مسئله ناباروری در کشور ما این نکته است که به‌رغم تحولات مثبت در بسیاری از زمینه‌های بهداشت و درمان در دهه‌های گذشته و ثبت نظام‌مند برخی از بیماری‌ها، به مقوله ثبت داده‌های ناباروری توجه چندانی نشده است. برخی محققان نبود داده‌های منسجم و نظام‌مند را یکی از موانع ارتقای بهداشت باروری معرفی می‌کنند. داده‌های گردآوری شده در این نظام، ثبت امکان مقایسه، تحلیل و مطالعه روی گروه‌های بیماران را برای سیاستگذاران، محققان و متخصصان به‌خصوص جامعه متخصصان زنان و زایمان، ارولوژی، جنین‌شناسی، عفونی و پزشکان عمومی و سیاستگذاران در راستای پیشگیری و سپس درمان ناباروری فراهم می‌کند. همچنین داده‌های موجود در این نظام می‌تواند در برنامه‌ریزی، اجرا، ارزشیابی فعالیت‌های بهداشت عمومی و فعالیت‌های کلینیکی مربوط به بیماری مورد استفاده قرار گیرد^۳ اگرچه حفظ اصول محرمانگی داده‌ها بایستی ضروری باشد. بر این اساس ثبت اطلاعات در این حوزه یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های ارتقای سطح سلامت و توسعه اجتماعی محسوب می‌شود اما اقدام جدی در این عرصه صورت نگرفته است.

از سوی دیگر هزینه‌های درمان‌های نوین ناباروری نیز یکی دیگر از چالش‌هایی است که در این حوزه پیش روی خانواده‌ها وجود دارد هرچند در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ ذیل تبصره «۱۷» و همچنین طرح «جوانی جمعیت و حمایت از خانواده» تلاش شده هزینه‌های فوق تحت پوشش بیمه پایه قرار گیرد.

یکی دیگر از چالش‌های قابل ذکر در حوزه ناباروری که از سوی محققان نیز ذکر شده قانون «نحوه اهدای جنین به زوجین نابارور» و چالش‌ها و خلأهای آن همچون نادیده گرفتن برخی از روش‌های کمک به زوجین نابارور همچون استفاده از رحم جایگزین و موضوع محرمانگی اطلاعات و ضرورت ایجاد سامانه و ... بود که نیازمند اصلاح و بازنگری تقنینی است.

۱. حسینی، جلیل؛ عمادالدین، مجید؛ مختاریور، هومن؛ سورانی، محمد (۱۳۹۱). **شیوه ناباروری اولیه و ثانویه در چهار استان منتخب کشور ۱۳۸۹**. فصلنامه علمی- پژوهشی زنان مامایی و نازایی در ایران، دوره پانزدهم، شماره ۲۹.

۲. نتایج این پژوهش به‌صورت عمومی منتشر نشده است.

۳. صفدری، رضا؛ چوبیه حمید؛ رام‌پیشه، زهرا؛ کاملی، محمد اسماعیل؛ واحدی برزکی، اکرم (۱۳۹۵). **ضرورت طراحی نظام ثبت ناباروری در ایران (مقاله موردی)**، فصلنامه علمی- پژوهشی طب و تزکیه، دوره ۲۵، شماره ۳.

بر این اساس پیشنهاد نمایندگان محترم مبنی بر نام‌گذاری یک روز در تقویم ملی کشور برای این مسئله در مقایسه با ضرورت تلاش سیاستگذار جهت برطرف کردن خلأهای تقنینی این حوزه شاید در ظاهر تقدیری از پزشکان و دست‌اندرکاران این حوزه بوده اما به نظر می‌رسد یک مسئله فرعی در کنار مسائل اصلی متعددی است که این حوزه با آن درگیر می‌باشد و باید توجه به مسائل اصلی حوزه ناباروری در اولویت ورود سیاستگذار قرار گیرد.

از سوی دیگر توجه به این نکته ضروری است براساس گزارش دستورالعمل برنامه «حمایت مالی زوج نابارور و مدیریت و توسعه خدمات درمان ناباروری در سال ۱۳۹۴» ذیل برنامه تحول نظام سلامت/ حوزه درمان، میزان شیوع ناباروری در کشور ۱۹-۱۱ درصد برآورد شده- براساس مطالعه جدید وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی نرخ ناباروری اولیه در کشور ۱۲ درصد و ناباروری ثانویه ۱۶ درصد برآورد شده است- که در این میان تنها ۳۵ درصد از زوج‌های نابارور به روش‌های کمک باروری نیاز پیدا می‌کنند. براساس این گزارش ۷۵ درصد از کل روش‌های کمک باروری به زوج‌های با ناباروری اولیه ارائه می‌شود که ۱۸ درصد از سیکل‌های کمک باروری توسط بخش دولتی و ۸۲ درصد توسط بخش خصوصی ارائه می‌شود. تعداد سیکل‌های ارائه شده برای درمان ناباروری اولیه و ثانویه در سال نیز ۳۳ هزار سیکل است. بر این اساس با توجه به اینکه در پیشنهاد نمایندگان محترم تنها به مسئله درمان‌های نوین اشاره شده، باید گفت این طرح تمامی پزشکان و دست‌اندرکاران حوزه سلامت را تحت پوشش قرار نداده و علت تمرکز بر درمان‌های نوین که جامعه مخاطب کمی را دربرمی‌گیرد و موضوع پیشگیری و سایر درمان‌ها را مدنظر قرار نداده است از جامعیت نیز برخوردار نیست. علاوه بر این توجه به این نکته ضروری است که نام‌گذاری یک روز صرفاً برای درمان نوین این حوزه می‌تواند به نوعی تقاضای القایی را در این زمینه دامن زند. با توجه به گردش اقتصادی قابل توجه ذیل درمان‌های نوین ناباروری بحث تعارض منافع نیز باید در این زمینه مورد توجه قرار گیرد. مناسب‌تر بود جهت فرهنگ‌سازی، حساس‌سازی و تقدیر از دست‌اندرکاران این حوزه، به جای این پیشنهاد که مسئله در اولویت و مبتنی بر نیاز واقعی شناخته نمی‌شود و جامع نیز نیست، در هفته جمعیت یا هفته سلامت یک روز به مسئله «پیشگیری و درمان ناباروری اولیه / ثانویه» اختصاص داده می‌شد که البته این مسئله نیز در فرایند تقنین قوانین جایی نداشته و نیازمند ورود دستگاه‌های اجرایی و فعالان مردمی است.

از سوی دیگر طرح ارائه شده از منظر حقوقی نیز با چالش‌های متعددی مواجه است:

مطابق مصوبه (۲۹۵) جلسه مورخ ۱۳۷۱/۰۹/۱۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی، وظیفه نام‌گذاری روزها و مناسبت‌های خاص به‌منظور معرفی و بزرگداشت ارزش‌ها و ... به شورای فرهنگ عمومی محول شده است.

در دستورالعمل اجرایی آیین‌نامه نحوه نام‌گذاری روزها و مناسبت‌های خاص مصوب ۱۳۸۹/۰۹/۲۳ شورای عالی

انقلاب فرهنگی روزها و مناسبت‌های خاص به دو دسته (ملی- اسلامی) و (صنفی- سازمانی) تقسیم می‌شوند که با شروط زیر برای تعیین در نظر گرفته شده است:

○ مناسبت‌های ملی- اسلامی:

- برای همه قشرهای مختلف جامعه مهم و تأثیرگذار بوده و از دیدگاه همه ملت ارزشمند و معتبر باشد.
- همه مناطق کشور، آن مناسبت را با خود مرتبط بدانند و اهمیت آن منحصر به یک منطقه جغرافیایی خاصی نباشد.
- تقویت‌کننده حداقل یکی از مؤلفه‌های هویت ملی ایرانیان باشد.

○ مناسبت‌های صنفی- سازمانی:

- روزها و مناسبت های سازمانی: به مناسبت‌هایی اطلاق می‌شود که در جهت تقویت خدمات و ارزش‌های مرتبط با وظایف یک سازمان یا نهاد در جامعه و همچنین تقدیر از این خدمات و فعالیت‌ها باشد و با توجه به اهمیت و ارزش مناسبت، بزرگداشت سالیانه آن لازمه تحقق اهداف آن سازمان یا نهاد ارزیابی شود.
- روزها و مناسبت‌های صنفی: به مناسبت‌هایی اطلاق می‌شود که در جهت تقویت خدمات و ارزش‌های مرتبط با وظایف یک صنف یا تشکل خاص در جامعه و همچنین تقدیر از این خدمات و فعالیت‌ها باشد.

براساس ماده (۵)، «پیشنهاد نام‌گذاری، کاهش، افزایش و یا هرگونه تغییر و اصلاح روزها و مناسبت‌های خاص از سوی اشخاص مختلف (اعم از حقیقی و حقوقی) به شورای فرهنگ عمومی ارائه می‌شود و پس از بررسی و تصویب در آن شورا به **تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی** رسیده و به‌عنوان روز و مناسبت خاص، حسب مورد در متن یا ضمیمه تقویم درج می‌شود».

با توجه به دستورالعمل فوق متن پیشنهادی طرح از مناسبت‌های صنفی در راستای تقدیر از دست‌اندرکاران این حوزه محسوب می‌شود و به نوعی می‌توان آن را ورود مجلس شورای اسلامی به وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی محسوب کرد.

از سوی دیگر با توجه به اصول مندرج در بند «۹» **سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری ابلاغی ۱۳۹۸/۷/۶ مقام معظم رهبری**، «قابل اجرا بودن قانون و قابل سنجش بودن اجرای آن، معطوف بودن به نیازهای واقعی، شفافیت و عدم ابهام، استحکام در ادبیات، ابتناء بر نظرات کارشناسی و ارزیابی تأثیر اجرای قانون، ثبات، نگاه بلندمدت و ملی، عدالت‌محوری در قوانین و اجتناب از تبعیض ناروا، عمومی بودن قانون و شمول و جامعیت آن و حتی‌الامکان پرهیز از استثنای قانونی و ...» **تصویب قوانین خارج از اصول مندرج در این بند مغایر سیاست‌های مذکور و در نتیجه مغایر اصل (۱۱۰) قانون اساسی است.**

از سوی دیگر با توجه به بند «۱۵» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری مبنی بر «تعیین اولویت‌های قانونگذاری با محوریت: گره‌گشایی از امور اجرایی کشور، اصول اجرا نشده قانون اساسی، سند چشم‌انداز، سیاست‌های کلی نظام، برنامه پنج‌ساله توسعه و مطالبات رهبری» و با توجه به در اولویت نبودن موضوع پیشنهادی این طرح، مغایر با این بند است.

جمع‌بندی

با در نظر داشتن نکات فوق‌الذکر به نظر می‌رسد مسائل مهم‌تر و با اولویت بیشتری در این حوزه وجود دارد که مناسب‌تر است آن مسائل در دستور کار نمایندگان محترم قرار گیرد. همچنین نظر به بند «۹» و «۱۵» سیاست‌های کلی نظام مبتنی بر «معطوف به نیاز واقعی بودن قوانین» و با توجه به اینکه نام‌گذاری روزهای تقویم با توجه به «**آیین‌نامه نحوه نام‌گذاری روزها و مناسبت‌های خاص**» از **اختیارات شورای عالی انقلاب فرهنگی است**، لذا کلیات طرح مورد تأیید نیست و رد کلیات مورد پیشنهاد است.